

Styrkraft för lyckad integration, SOU 2024:41

(A2024/00878)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor yttrande utgår från regeringens mål att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, vill lämna följande synpunkter på betänkandets förslag.

1.1 Utredningens förslag

MUCF avstyrker det förslag till förordning om ändring i förordningen (2018:1425) med instruktion för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor som utredningen föreslår. I de fall där myndigheten har synpunkter på hur förslagen till ändringar i förordningen är utformade och formulerade så framgår det under avsnitten för respektive förslag nedan.

4.2 En tydligare myndighetsstyrning

MUCF ser positivt på att utredningen föreslår förändringar i myndighetsstyrningen inom integrationspolitiken. Förändringarna kan förväntas leda till en högre grad av måluppfyllelse för integrationspolitiken, vilket i förlängningen kan förbättra levnadsvillkoren för utrikes födda och unga med utländsk bakgrund. Myndigheten vill dock framföra följande synpunkter.

Det finns betydande skillnader i levnadsvillkor mellan unga som har svensk respektive utländsk bakgrund. MUCF anser att det är viktigt att använda statistik för att belysa sådana skillnader. Samtidigt är det viktigt att dessutom presentera statistik för gruppen unga utrikes födda, det vill säga utan att också inkludera unga inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Unga utrikes födda möter särskilda hinder för goda levnadsvillkor och sådana hinder riskerar att underskattas om gruppen slås ihop med unga inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Den skrivning som utredningen föreslår hindrar inte att statistik presenteras separat för utrikes födda unga, men MUCF vill uppmärksamma att

skrivningen kan uppfattas som att den signalerar att det är uppdelningen utifrån utländsk respektive svensk bakgrund som ska göras i första hand.

Det förslag som utredningen lämnar innebär att instruktionen för MUCF blir inkonsekvent på så sätt att myndigheten får i uppgift att främja integrationen av utrikes födda och att redovisa statistik uppdelat på svensk respektive utländsk bakgrund. Detta blir otydligt och utifrån MUCF:s uppgifter inom ungdomspolitikerna borde målgruppen för främjandeansvaret utvidgas till utrikes födda och unga med utländsk bakgrund.

4.3 Sektorsansvar införs för vissa myndigheter

Ett självständigt, starkt och mångfacetterat civilsamhälle är en central del i en levande demokrati. Civilsamhället har flera viktiga roller, bland annat som röstbärare, opinionsbildare och demokratiskola. MUCF delar utredningens bild att civilsamhället har en central och viktig roll för integrationen och för att stärka den demokratiska integrationen. Myndigheten anser att ungdomspolitikerna är centrala för att skapa en stark och motståndskraftig demokrati. Det är särskilt viktigt att unga i utsatta grupper ges bättre förutsättningar att göra sina röster hörda och möjlighet att vara delaktiga i samhällsbygget.

MUCF anser dock att det inte tillräckligt tydligt framgår vad det föreslagna uppdraget innebär samt att det inte tagits hänsyn till andra pågående processer på myndigheten. Mot bakgrund av detta avstyrker MUCF förslag 4.3 Sektorsansvar införs för vissa myndigheter. Skälen för detta framgår nedan i kommentarer till avsnitt 4.3.2, 4.3.3 och 10.9.1.

4.3.2 Sektorsansvariga myndigheters uppgifter

MUCF hade önskat att betänkandet på ett tydligare sätt beskrivit de sektorsansvariga myndigheternas uppgifter. När beskrivningen ges samlat för alla sektorer blir det otydligt vad sektorsansvaret innebär och hur det ska genomföras i praktiken. Myndigheterna föreslås få ett ”samlat ansvar för integrationsfrågor med anknytning till myndighetens verksamhetsområden”. MUCF anser att det hade behövt förtydligas hur detta förhåller sig till MUCF:s två olika politikområden. Särskilt eftersom det övergripande målet för demokratisk integration inte gäller för hela ungdomsgruppen, utan enbart för de som är vuxna. Det är otydligt om de demokratifrämjande uppgifter som myndigheten har inom ungdomspolitikerna ingår i det föreslagna sektorsansvaret.

Utredningen skriver att delmålen berör ”flera verksamheter och ett vidare område än vad en enskild myndighet råder över” och att de sektorsansvariga myndigheterna därför förväntas samordna och stödja arbetet och driva på andra relevanta aktörer inom sin sektor. MUCF menar att det hade behövt tydliggöras vilka aktörer som myndigheten förväntas samverka med och på vilket sätt myndigheten förväntas vara pådrivande gentemot dessa. Vidare framför utredningen att integrationsperspektivet i första hand ska lyftas in i befintliga samverksstrukturer. MUCF vill påpeka att de uppbyggda strukturer

för samverkan som myndigheten har idag inte är uppbyggda för att samverka i integrationsfrågor.

4.3.3 De sektorsansvariga myndigheterna

MUCF står inför stora organisatoriska förändringar som kommer ha betydande påverkan på myndighetens verksamhet. Regeringen gör i budgetpropositionen bedömningen att en sammanslagning mellan MUCF och Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) bör genomföras och att SST:s befintliga uppgifter ska överföras till MUCF.

Organisationsförändringen föreslås träda i kraft senast den 1 januari 2026. Därtill fick MUCF den 20 juni i uppdrag av regeringen att analysera förutsättningar och konsekvenser av ett eventuellt inordnande av Länsstyrelsen i Stockholms ansvar för minoritetspolitiken i myndighetens verksamhet.

Att lägga ytterligare politikområden till MUCF:s verksamhet så nära inpå att myndigheten också tar över andra – för myndigheten helt nya områden – innebär en hög risk för att myndigheten har otillräckliga förutsättningar för att på ett tillfredsställande sätt integrera ytterligare ett område i verksamheten. Därtill är integrationspolitiken ett politikområde som under lång tid varit eftersatt och som därmed behöver byggas upp från grunden, vilket kommer att kräva betydande resurser och engagemang från myndigheten. Det finns också en övervägande risk för att tydligheten i MUCF:s inriktning minskar om också integrationspolitiken inkluderas i myndighetens verksamhet. MUCF är redan idag en tvärsektoriell myndighet med verksamhet inom flera politikområden. Statskontoret (2022) förordar snarare att renodla tvärmyndigheters roll för att skapa förutsättningar för att arbeta långsiktigt. Det finns hög risk för att ytterligare breddad verksamhet för MUCF leder till att myndigheten får ett alltför mångfacetterat ansvarsområde som utmanar den faktiska verkningskraften.

En sammanslagning av MUCF och SST likväl som ett inordnande av minoritetspolitiken innebär att civilsamhällespolitiken blir en större del av myndighetens verksamhet. Likaså ett sektorsansvar inom demokratisk integration bland den vuxna befolkningen är tydligast kopplat till civilsamhällespolitiken. Att utökningen av MUCF:s verksamhet görs inom civilsamhällespolitiken riskerar att leda till att arbetet med ungdomspolitik försvagas, trots att det är ett viktigt politikområde med stora utmaningar. MUCF har lång erfarenhet av att följa upp ungas levnadsvillkor och tar fram viktiga kunskapsunderlag som används av tjänstepersoner i regioner och kommuner för att fatta beslut som förbättrar ungas levnadsvillkor.

Därtill anser MUCF att det behöver utredas ytterligare vilka andra alternativ som finns för ett sektorsansvar för demokratisk integration. Den beskrivning som ges av alternativa myndigheter är kortfattad och saknar tydliga argument. Utredning skriver att Forum för levande historia, FLH, inte har den bredd och kompetens som behövs för att axla ett sektorsansvar. MUCF vill dock påpeka att FLH tillsammans med MUCF var de två alternativ som föreslogs få uppgiften som nationell demokratifunktion i SOU 2022:28. I detta uppdrag skulle ingå att ”öka kunskaperna om demokratin, utgöra kunskapsstöd

kring metoder för att öka deltagandet och delaktigheten i demokratin, bidra till samordning av olika demokratifrämjande insatser samt analysera och ta fram lägesuppdateringar om tillståndet i den svenska demokratin” (s. 80). FLH har haft flera regeringsuppdrag om att sprida kunskapsmaterial om demokrati och ansvarade för att samordna olika aktörers arbete inom regeringens satsning Demokratin 100 år. Det är därför inte tydligt på vilket sätt det på FLH saknas bredd och kompetens för att axla sektorsansvaret för demokratisk integration.

4.4 Ett nationellt integrationsråd inrättas

MUCF delar utredningens syn att det finns behov av en samlad bild och analys av utvecklingen av integrationen och har inga synpunkter på utredningens förslag för hur den samordnade myndighetsfunktionen organiseras. Dock saknar rådet representanter från civilsamhället och MUCF vill betona att det är viktigt att tillvarata civilsamhällets kunskaper och erfarenheter inom integrationsområdet.

5.4.2 Uppföljning av delmålet om ekonomisk integration

MUCF ser positivt på att utredningen föreslår att indikatorn unga som varken arbetar eller studerar ska ingå för att följa upp ekonomisk integration. Detta mått kan bättre ringa in unga som riskerar marginalisering och långvarigt utanförskap jämfört med exempelvis arbetslöshetsstalet, arbetskraftsdeltagandet eller sysselsättningsgraden.

5.4.5 Uppföljning av delmålet om demokratisk integration

MUCF lämnar inga synpunkter på formuleringen av delmålet om demokratisk integration eller de indikatorer som föreslås för att följa upp delmålet, men vill uppmärksamma att det inte gäller för unga under 18 år.

Utredningen konstaterade i delbetänkandet (SOU 2024:12) att flickors och pojkars bakgrund eller födelseland inte ska ha negativ inverkan på deras möjligheter att forma sina egna liv och sin framtid. Därför menade utredningen att de integrationspolitiska delmålen när det är relevant också ska ha ett barnperspektiv. MUCF delar utredningens bedömning att flera av de integrationspolitiska målen också behöver följas upp för barn med utländsk bakgrund. Myndigheten har i flera rapporter visat att unga med utländsk bakgrund i flera avseenden har sämre levnadsvillkor jämfört med unga med svensk bakgrund.

En del av det ungdomspolitiska målet är att unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen, målet tydliggör ungas rätt till inflytande och delaktighet i samhällsbygget i stort. Målsättningen innebär att samhället har en skyldighet att skapa förutsättningar så att alla unga har lika möjligheter till inflytande. Inflytande och delaktighet är också nära sammankopplat med valdeltagande. MUCF har i rapporter visat att unga är mer tveksamma till att rösta i kommande riksdagsval om de känner att politiker inte lyssnar och att deras egna möjligheter att påverka är små. Civilsamhället har potential att nå grupper av unga som inte vill engagera sig på mer formella sätt och föreningsverksamhet kan fungera som en demokratiskola. När unga har ett samhälleligt engagemang och ges möjlighet till inflytande stärks deras tilltro till demokratin. Detta har

potential att öka deltagandet i demokratiska processer även i vuxen ålder. Därför anser MUCF att det är olyckligt att det i delmålet om demokratisk integration saknas ett ungdomsperspektiv.

MUCF har i flera rapporter lyft att hot, hat och trakasserier som drabbar civilsamhällsorganisationer och andra aktörer som deltar i samhällsdebatten utgör en utmaning för det civila samhällets förutsättningar att verka. Myndigheten välkomnar därför att utredningen föreslår att utsatthet för hot och våld mot politiskt aktiva ingår i de indikatorer som föreslås för att följa upp demokratisk integration. MUCF vill också betona att det hot och hat som idag finns i samhällsdebatten kan ha motsatt effekt för delaktighet och integration i samhället. Det är av yttersta vikt att hot och hat kartläggs och på alla sätt motverkas.

8.2 Ett ersättningssystem som ger jämställda incitament och ökade drivkrafter att arbeta

MUCF tillstryker utredningens förslag i avsnitt 8.2 som rör förändringar i ersättningssystemen. Myndigheten delar utredningens bedömning att genomförandet av förslagen förbättrar nyanländas, i synnerhet kvinnors, möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Samt att förslagen kan förväntas ha positiva effekter för levnadsvillkor för barn och unga med utländsk bakgrund.

8.3 Uppdraget att avskaffa etableringstillägget och bostadsersättningen

MUCF delar utrednings slutsats att avskaffandet av etableringstillägget och bostadsersättningen medför negativa konsekvenser för barn med utländsk bakgrund och riskerar att försämra deras ekonomiska levnadsstandard. Detta riskerar att leda till ökade skillnader mellan barn med svensk bakgrund och barn med utländsk bakgrund, vilket myndigheten anser är en utveckling i fel riktning och som bör tas på största allvar. Dessutom pekar utredningen på att avskaffandet av dessa ersättningar leder till försämrade incitament till att arbeta samt ökad risk för långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd och risk för ökad stigmatisering till följd av detta. MUCF anser att en sådan utveckling riskerar att ytterligare försvåra unga nyanländas etablering på arbetsmarknaden och framför allt bland tjejerna, vilken är en grupp som myndigheten sedan tidigare vet möter större hinder för etablering. Därför avstyrker MUCF förslaget om att avskaffa etableringstillägget och bostadsersättningen.

10.6.1 En förstärkt styrning och uppföljning av integrationspolitiken

Det föreslagna uppdraget är omfattande och det framgår inte tydligt hur uppdraget är kopplat till myndighetens nuvarande verksamhetsområden. Sektorsansvaret innebär därför omfattande uppgifter som MUCF behöver hantera inom ett nytt politikområde – integration. För att kunna vara samordnade, stödjande och pådrivande krävs att myndigheten utvecklar nya samverkansstrukturer. Det är önskvärt att detta tydligare beaktas när resursåtgången diskuteras.

10.9.1 Konsekvenser för sektorsansvariga myndigheter

MUCF anser att det hade varit önskvärt att utredningen i högre omfattning gjort myndighetsspecifika konsekvensanalyser av de föreslagna sektorsansvaren. När konsekvenser diskuteras gemensamt för alla föreslagna sektorsansvariga myndigheter finns risk att det ges en missvisande bild av konsekvenser för de enskilda myndigheterna. De fyra myndigheter som föreslås ha sektorsansvar skiljer sig exempelvis utifrån storlek och hur nära anknytning det föreslagna sektorsansvaret har till nuvarande verksamhet. Den allmänna beskrivningen gör att det saknas en heltäckande konsekvensanalys av vad sektorsansvaret innebär för MUCF.

I övrigt har MUCF inga synpunkter på de förslag som lämnas i betänkandet.

I detta ärende har generaldirektör Lena Nyberg beslutat. Utredare Emma Neuman har varit föredragande. Remissamordnare Kenneth Condrup har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.

Lena Nyberg
generaldirektör

Emma Neuman
utredare